

ОГЛЯДИ, РЕЦЕНЗІЇ, КРИТИКА

Галина ХОРУНЖА

аспірантка ЛНАМ

ДОСЛІДЖЕННЯ ОРНАМЕНТИКИ АРХІТЕКТУРИ
СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ XVI – XVIII СТ.
В УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ

Анотація. У пропонованій статті проаналізовано основні дослідження українських мистецтвознавців, які зверталися до розкриття стилістичних особливостей і символіки орнаментики архітектури Східної Галичини XVI – XVIII ст. Виокремлено дослідження, у яких здійснений порівняльний аналіз стилістики та взаємовпливів різних культур, відображених в орнаментіці архітектури Східної Галичини обраного періоду.

Ключові слова: історіографія, українське мистецтвознавство, стилістичні особливості, орнаментика архітектури.

Дослідження орнаментики архітектури Східної Галичини XVI – XVIII ст. в українському мистецтвознавстві отримало розвиток у XX ст., передусім під частковим впливом праць польських науковців. Однак, методологічні засади, використані українськими дослідниками, сформували передумови для появи окремого модусу, у контексті якого вивчення стилістики та символіки орнаментики вказаного періоду набуло оригінального трактування. Проте, наразі відсутній комплексний аналіз історіографії вказаної проблематики в українському мистецтвознавстві, що й запропоновано у нашій статті.

Мета дослідження — здійснити комплексний аналіз історіографії дослідження орнаментики архітектури Східної Галичини XVI – XVIII ст. в українському мистецтвознавстві.

На сьогодні окремі публікації, присвячені вивченню історіографії дослідження орнаментики архітектури Східної Галичини XVI – XVIII ст., відсутні. Отож, такий вагомий аспект аналізу історіографії орнаментики архітектури Східної Галичини XVI – XVIII ст. в українському мистецтвознавстві не отримав відповідного опрацювання, що зумовлює наукову новизну пропонованої статті.

У контексті історіографічного аспекту дослідження стилістичних особливостей та символіки орнаментики в образотворчому та декоративноприкладному мистецтві Східної Галичини другої половини XVI – XVIII ст. наразі окреме дослідження відсутнє, проте до певних аспектів зазначеної проблематики інтенсивно зверталися вітчизняні науковці. Принагідно вкажемо, що аналіз досліджень, запропонований у нашій статті, здійснено за хронологічним принципом, оскільки концепти, сформовані науковцями на різних етапах мали суттєвий вплив на формування методологічних засад наступників.

Варто вказати, що до когорти ранніх українських досліджень орнаменту загалом і його застосування в оздобленні архітектури належать праця Г. Павлуцького [1] та частково сформована на її основі стаття Д. Антоновича [2]. Щодо видання Г. Павлуцького, то провідний акцент дослідник зробив на аналізі стилістики орнаментики власне українського походження та запропонував аналізувати історію орнаменту відповідно до зміни стилів і в безпосередньому зв'язку між різними видами мистецтва. Зазначимо, науковець наголошував на концепції впливу орнаменту на форму, яка була зумовлена тільки в процесі розроблення декору для конкретного твору декоративноужиткового мистецтва чи архітектури, однак у процесі використання в інших видах мистецтва не зазнавав адаптації, а відтак суттєвих трансформацій [1, 25-26]. Г. Павлуцький зазначав, що геометричний орнамент у образотворчому мистецтві України другої половини XVI – XVIII ст., очевидно, був пов'язаний з аналогічним декором на тканих виробках, писанках і різьблених творах [1, 21-23]. Щодо джерел походження інших типів орнаменту в архітектурі та іконописі в праці Г. Павлуцького відсутня відповідна інформація. Але це дослідження не було завершено через передчасну смерть автора, однак, як наголошує Д. Антонович, “образ безмежно широкого предмету — орнаменту у всіх його відмінах, у всіх епохах — тоді не міг бути повним, як не можна на наближення до повноти претендувати й тепер (1940 р. — Г. Х.), але міг бути першою доброю справою, яка б показувала шлях прийдешнім історикам” [2, 388]. Д. Антонович окрім зафіксованих у праці

Г. Павлуцького, звертається до виявлення джерел стилістики орнаменту в образотворчому та декоративноприкладному мистецтві Східної Галичини другої половини XVI — XVII ст., передусім у архітектурі, акцентує увагу на композиційній насиченості заповнення орнаментом площини екстер'єру, передусім комплексу Успенської церкви, каплиць Кампіанів і Боїмів та Чорної кам'яниці у Львові [2, 393].

Зауважимо, на думку Д. Антоновича, визначальним джерелом орнаментики в декоративному оформленні архітектурних пам'яток і зразків меблярства був "флорентійський скульптурний орнамент", який першочергово з'явився у Львові внаслідок еміграції митців з Північної Італії [2, 392-393]. Проте науковець зафіксував зразок запозичення окремих декоративних елементів, передусім мотиву виноградної лози, з оздоблення архітектури в різьбленні іконостасів і вівтарів XVII — XVIII ст., а також зробив акцент на українському корінні вказаного мотиву та його компонуванні на площині [2, 393]. Д. Антонович практично не звертається до аналізу орнаментальних мотивів, походження яких пов'язане з мистецькою практикою Північного Відродження, передусім Німеччини, унаслідок чого дослідження набуло фрагментарності. Серед негативів праці є те, що дослідник не проаналізував джерела появи окремих орнаментальних мотивів у образотворчому та декоративноприкладному мистецтві Східної Галичини другої половини XVI — XVIII ст. З не зазначених причин Д. Антонович у процесі аналізу барокової орнаментики не звернувся до конкретних архітектурних пам'яток-репрезентантів цієї стилістики та обмежився коротким перерахунком основних декоративних мотивів без аналізу пластичного вирішення і джерел походження [2, 395]. Проте навіть окремі результати вказаного дослідження доволі тривалий час не були актуалізовані в УРСР.

Наукове опрацювання проблематики статті в Україні було суттєво ускладнене ідеологічними умовами, проте фрагментарна інформація щодо стилістики декоративного оздоблення архітектури та скульптурної пластики Східної Галичини другої половини XVI — першої половини XVII ст. була опублікована в статті Ю. Нельговського [3]. На відміну від уже згаданих

досліджень, Ю. Нельговський здійснив спробу систематизації орнаментики та коротко проаналізував джерела походження окремих декоративних мотивів у пластичному оздобленні архітектури та скульптурних пам'яток Східної Галичини другої половини XVI — першої половини XVII ст. [3, 128]. Проте, як і попередні дослідники, Ю. Нельговський не провів вичерпного аналізу джерел стилістики орнаментального мистецтва зазначеного періоду та не звертався до встановлення його символічного компоненту. Однак, останнє частково можна пов'язати з форматом цього досить загального видання.

Дослідження наступного періоду розвитку орнаментики в образотворчому мистецтві Східної Галичини другої половини XVI — XVIII ст. здійснив М. Гембарович [4]. Науковець здійснив спробу аналітичного опрацювання джерел стилістики орнаментики вказаного періоду, однак з огляду на формат видання не зміг це повістю реалізувати, зосередивши увагу на ключових аспектах, зокрема впливі декоративноужиткового мистецтва на формування стилістичних особливостей. Надалі до опрацювання вказаної теми звертався В. Овсійчук, в одній з перших праць на цю тему наголосив на італійському джерелі стилістики орнаментики в образотворчому мистецтві Східної Галичини другої половини XVI ст. як основному [5, 23]. Проте дослідник зауважив, що італійська ренесансна та маньєристична стилістика зазнала трансформації під впливом автохтонної мистецької традиції [5, 23]. Окрім того, автор звернувся до реконструкції автентичної програми орнаментального оздоблення екстер'єрів архітектурних пам'яток Львова другої половини XVI — XVIII ст., що зазнали трансформації у XIX та на початку XX ст. [5, 66]. Однак, В. Овсійчук не провів ґрунтовного аналізу символічного наповнення орнаментальних мотивів у архітектурних пам'ятках Львова вказаного періоду та не встановив джерела запозичення окремих орнаментальних мотивів. Досить довго дослідження, присвячені орнаментики в образотворчому та декоративноприкладному мистецтві Східної Галичини другої половини XVI — XVIII ст., не публікувались, проте регулярно з'являлися книги історикоархітектурного та науковопопулярного скерування, що містили спорадичні ві-

домості про декоративне оформлення пам'яток Львова [6].

З тривалим інтервалом після попередніх з'явилася праця В. Любченка, що належить до ґрунтовних досліджень скульптурної пластики Східної Галичини, та передусім її львівського осередку [7]. Автор уперше провів глибоке наукове опрацювання львівської скульптурної пластики в контексті встановлення особливостей стилістики, атрибуції та іконографії (переважно сцен і символів на надгробках), а орнаментику тогочасної скульптури та архітектури розглядає як явище другорядне, що слугувало декоративним доповненням зображення. На цій підставі в праці В. Любченка практично відсутній ґрунтовний аналіз символіки орнаментики у вирішенні екстер'єрів та інтер'єрів архітектурних пам'яток Львова XVI – XVII ст. Окрім того, дослідник не звернувся до встановлення джерел формування стилістики орнаментики, зокрема експорту творів декоративноужиткового мистецтва, а також графічного оформлення книг, виданих у країнах Західної та Центральної Європи.

Принагідно зазначимо, у книзі П. Білецького заакцентовано на формуванні загальної парадигми розвитку вітчизняної художньої культури вказаного періоду [8]. Саме завдяки останньому дослідникові вдалося створити цілісний образ специфіки українського образотворчого і, частково, декоративноужиткового мистецтва. Вагомо, що П. Білецький звертається до реконструкції змісту декоративних мотивів, які використані в пластичному оздобленні екстер'єрів архітектурних пам'яток, і встановлює язичницьке походження мотивів орнаментального фризу на прикладі Спасо-Преображенської церкви у с. Сорочинці чи втілення ідеї церковної унії в програмі скульптурного оформлення Святоюрського ансамблю у Львові або Успенського собору Почаївської лаври [8, 82-84]. Проте у праці П. Білецького відсутній аналіз стилістики та символіки орнаментики в більшості маньєристичних і барокових пам'яток Східної Галичини, а відсутність списку використаної літератури та посилань унеможливує з'ясування джерел реконструкції, застосованих для вивчення змісту декоративних мотивів.

Орнаментику в образотворчому мистецтві Східної Галичини другої половини XVII – XVIII ст. практично не досліджували, оскільки, на думку В. Любченка, вона демонструвала загальні

тенденції занепаду та появу явищ цілком вторинного походження, позбавлених творчого переосмислення [7, 78].

Наступні дослідження В. Овсійчука, пов'язані з вивченням стилістичних особливостей та символіки орнаментики в образотворчому та, частково, декоративноприкладному мистецтві Східної Галичини, викладені в праці із серії “Нариси з історії українського мистецтва” [9]. Зокрема, у розділі, присвяченому скульптурі другої половини XVI – першої половини XVII ст., В. Овсійчук відзначив взаємозв'язок еволюції стилістичних особливостей та зміни світоглядних уявлень (Ренесанс — гуманізм, бароко — контрреформація) [9, 112]. В цій праці автор наголосив на тісному взаємозв'язку дерев'яної різьби, призначеної для сакральних і світських інтер'єрів, та пластичного оформлення екстер'єрів тогочасних архітектурних пам'яток [9, 110]. Окрім того, науковець наголосив на появі впливу німецького варіанту маньєристичної стилістики XVII ст., виявленій зокрема у творчості Андрія Бемера, Йоганна Пфістера та Йоганна Шольца, а також Нідерландів через творчість Германа Гутте та Генріха Горста [9, 114-119]. Однак детальне розкриття загальних спостережень не отримало свого логічного розгляду через специфіку та формат видання.

Логічне продовження вказаних напрямків досліджень спостерігаємо в наступній книзі В. Овсійчука [10], де автор звертається до виявлення провідних джерел формування стилістики орнаментики архітектури та робить спробу реконструкції символічного наповнення провідних оздоблювальних елементів [10, 80-82, 88-94]. Але глибинне розкриття проблематики відсутнє, оскільки автор зробив основний акцент на дослідженні стилістики та символіки скульптурної пластики, передусім сакрального призначення та іконостасного різьблення, унаслідок чого встановлені напрямки дослідження залишаються розкритими тільки частково. В аналізі специфіки трактування декору В. Овсійчук обмежився частковим розширенням результатів своїх попередніх праць у зазначеній царині, так і не здійснивши значного поступу в дослідженні особливостей символіки орнаментики в мистецтві Східної Галичини другої половини XVI – першої половини XVII ст.

Після розпаду СРСР поява наукових досліджень, безпосередньо чи контекстуально пов'язаних з вивченням стилістики та символіки орнаментики Східної Галичини другої половини XVI – XVIII ст., суттєво зросла. Так, у працях І. Голода [11; 12] підкреслено поступове пристосування нових стилістичних напрямків до смаків замовників і зв'язок соціокультурного аспекту з особливостями трактування орнаментики у мистецтві Східної Галичини вказаного періоду. Дослідник продемонстрував альтернативний підхід у трактуванні загальної парадигми розвитку орнаментики архітектури як “Будівельних ремесел” та “Художньої стилістики” (за назвами розділів). Хоча тут нема комплексного аналізу стилістичних особливостей та символічного наповнення декору, автор розвиває наукові засади В. Овсійчука щодо джерел формування орнаментики архітектури Східної Галичини зазначеного періоду та аналізує особливості трактування пластичного оформлення з огляду на практично безперервну традицію білокам'яного різьблення Галицько-Волинського князівства [12, 156].

Вагомим у зазначеному контексті стало видання збірника матеріалів, присвячених творчості українських скульпторів доби бароко, зокрема статті Б. Возницького та Д. Крвавича [13]. Обидва автори аналізують скульптурну пластику, однак статті демонструють розвиток специфіки формального вирішення під впливом барокової естетики та наголошують на ролі символічного компонента в трактуванні декоративних елементів. У наступній статті Д. Крвавича ці акценти будуть перенесені на мистецьку практику останньої третини XVIII ст. для побудови цілісної парадигми світогляду і митців, і замовників [14].

Спорідненим за концепцією відображення цілісної системи соціокультурних передумов розвитку мистецтва на теренах Східної Галичини, зокрема Львівщини, став збірник, у якому репрезентовані праці В. Александровича, В. Вуйцика, Г. Кос [15]. Стаття В. Александровича передбачає провідний акцент на живописній творчості та пам'ятках Львівщини, тоді як скульптура відіграє роль другорядну. Проте автор вводить у науковий обіг низку архівних матеріалів, що стосуються датування архітектурних пам'яток Львівщини XVII ст. У статті Г. Кос акцентується

розвиток архітектури та містопланування [16]. Однак зазначена стаття містить вагомий матеріал щодо розвитку планування Львова у другій половині XVI – XVII ст. та дає змогу відтворити специфіку змін у структурі та оформленні екстер'єрів архітектурних пам'яток. У статті В. Вуйцика простежено провідні особливості еволюції стилістики особливостей бароко в архітектурі та скульптурі Львова, встановлено специфіку трансформації декоративних мотивів у екстер'єрі споруд культового і світського призначення [15, 138-142]. У п'ятитомній “Історії української культури” були опубліковані дві статті В. Александровича [17], які загалом підсумовують досвід попередників, але не містять нової та цінної інформації щодо орнаментики архітектури Східної Галичини другої половини XVI – XVIII ст.

Упродовж останніх років до проблеми стилістики та символіки орнаментики в мистецтві Східної Галичини, передусім архітектурних пам'яток Львівщини, другої половини XVI – XVIII ст., безпосередньо та контекстуально звернулися вітчизняні дослідники (О. Білинська [18; 19], П. Скоп [20]). У статті П. Скопа, присвяченій маньєризму в українському мистецтві вказаного періоду, також розглянуто проблему впливу цієї стилістики на орнаментуку архітектури Східної Галичини XVII ст. [20, 24]. Автор акцентує на використанні трансформованих мотивів місцевої флори (гороху), проте не надає реконструкції символічного наповнення орнаментальних мотивів [20, 24]. Проте у статті О. Білинської, присвяченій рослинній орнаментики в оформленні екстер'єрів архітектурних пам'яток Львова XVII ст., зроблено спробу не тільки здійснити типологізацію декоративних мотивів, виявити джерела стилістики, але й встановити символіку [18, 113]. Останнє, стосується спроб трактувати стилізацію розет, побудованих з мотивів аканта (“з рисами чортополоху”) як алегоричне зображення “символу гриха, страждань та Господніх Страстей” [18, 119].

Проте варто зауважити, що автор недостатньо обґрунтовано стверджує про паралелі між українським народним мистецтвом і творчістю майстрів іноземного походження [18, 116]. Але в статті О. Білинська практично не звертається до висвітлення впливу маньєристичної стилістики, що зумовлює

необхідність подолання вказаної фрагментарності в наступних дослідженнях (через долучення архітектурних пам'яток північноєвропейського кола). Т. Казанцева провідний акцент зробила на конструктивному та технічному аспекті аналізу архітектурних пам'яток [21, 93]. Праця О. Рибчинського присвячена стилістичним особливостям, атрибуції та специфіці трактування окремих орнаментальних мотивів відповідно до світоглядного сприйняття (для прикладу, поява кронштейнів, формально вирішених, як дека скрипки) [22, 133]. Варто зауважити, хоча науковець розробив типологію та розшифрував окремі символічні образи (антропоморфні та зооморфні), проте не послуговувався архівними джерелами та керувався тільки порівняльним аналізом у процесі атрибуції, запропоновані ним результати наразі не є остаточними.

Таким чином, історіографічний аналіз дозволяє зробити висновки, що в дослідження орнаментики обраної тематики та регіону зроблено суттєвий внесок українських науковців. Можна також стверджувати, що історіографічний аналіз монографій, колективних праць і публікацій у періодичних виданнях з історії архітектури, образотворчого та декоративноужиткового мистецтва, а також культури Східної Галичини другої половини XVI – XVIII ст., символіки та стилістики орнаментальних мотивів засвідчив фрагментарність наукового опрацювання вказаної проблеми.

1. Павлуцький Г. Історія українського орнаменту. — К.: Друкарня Української Академії Наук, 1927. — 27 с. 2. Антонович Д. Український орнамент // Українська культура. — К.: Либідь, 1993. — С. 385-403. 3. Нельговський Ю. Скульптура та різьблення другої половини XVI – першої половини XVII століття // Історія українського мистецтва: в 6 т. Т. 2. — К.: Мистецтво, 1967. — С. 118-156. 4. Гембарович М. Скульптура і різьблення // Історія українського мистецтва: в 6 т. Т. 3. — К.: Мистецтво, 1968. — С. 126-151. 5. Овсійчук В. Архітектурні пам'ятки Львова. — Львів: Каменяр, 1969. — 172 с. 6. Островський Г. Львов. — М.: Искусство, 1975. — 208 с.; Вуйцик В. Державний історикоархітектурний заповідник у Львові. — Львів: Каменяр, 1979. — 128 с.; Липка Р. Ансамбль вулиці Вірменської. — Львів: Каменяр, 1983. — 110 с.; Вуйцик В., Липка Р. Зустріч зі Львовом. — Львів: Каменяр,

1987. — 176 с.; Трегубова Т. Львів: архітектурноісторичний нарис. — К.: Будівельник, 1989. — 272 с. 7. Любченко В. Львівська скульптура XVI – XVII століть. — К.: Наук. думка, 1981. — 214 с. 8. Білецький П. Українське мистецтво другої половини XVII – XVIII століть (Нариси з історії українського мистецтва). — К.: Мистецтво, 1981. — 160 с. 9. Овсійчук В. Українське мистецтво XIV – першої половини XVII століття (Нариси з історії українського мистецтва). — К.: Мистецтво, 1985. — 168 с. 10. Овсійчук В. Українське мистецтво другої половини XVI – першої половини XVII століття (Гуманістичні та визвольні ідеї). — К.: Мистецтво, 1985. — 184 с. 11. Голод І. Міське ремесло Західної України XIV – XVII ст. — Львів: ЛАМ, 1994. — 200 с. 12. Голод І. Розвиток міського ремесла Галичини і Волині у XVI – XVII ст. // Вісник ЛДПДМ. — Вип. 3. — Львів: Світ, 1992. — С. 61-71. 13. Возницький Б. Проблема інспірацій у творчості Майстра Пінзеля та її вплив на львівську скульптуру другої половини XVIII ст. // Українське бароко та європейський контекст. — К.: Наук. думка, 1991. — С. 105-113; Кривавич Д. Львівська барокова скульптура: джерела інспірації // Українське бароко та європейський контекст. — К.: Наук. думка, 1991. — С. 96-105. 14. Кривавич Д. Українська скульптура періоду рококо // ЗНТШ. — Львів, 1998. Т. ССXXXVI. Праці Комісії образотворчого та ужиткового мистецтва. — С. 127-154. 15. Александрович В. Між Сходом і Заходом: мистецтво XVII ст. // Львівщина: Історикокультурні та краєзнавчі нариси. — Львів: Центр Європи, 1998. — С. 101-122; Вуйцик В. У вирі форм та ліній бароко // Львівщина: Історикокультурні та краєзнавчі нариси. — Львів: Центр Європи, 1998. — С. 123-142; Кос Г. Золота доба Ренесансу // Львівщина: Історикокультурні та краєзнавчі нариси. — Львів: Центр Європи, 1998. — С. 61-84. 16. Кос Г. З історії забудови Вірменської дільниці у Львові // Записки НТШ. — Т. ССXXVII. Праці секції мистецтвознавства. — Львів: НТШ, 1994. — С. 289-295. 17. Александрович В. Скульптура // Історія української культури: в 5 т. Т. 2. — К.: Наук. думка, 2001. — С. 688-696; Александрович В. Скульптура // Історія української культури: в 5 т. Т. 3. — К.: Наук. думка, 2003. — С. 855-874. 18. Білинська О. Рослинний орнамент в архітектурі Львова XVI – XVII ст. // Вісник Інституту “Укрзахідпроектреставрація”. Ч. 16. — Львів: Інститут “Укрзахідпроектреставрація”, 2006. — С. 113-121. 19. Білинська О. Портали споруд Львова кінця XVI – XVII століть: класифікація, питання ордерних членувань // Записки НТШ. Т. ССXLIX. Праці Комісії архітектури та містобудування. — Львів: Дослідновидавничий центр НТШ у Львові, 2005. — С. 200-233; Білинська О. Архітектурний декор ренесансного Львова // Записки НТШ. Т. ССCLV. Праці Комісії архітектури та містобудування. — Львів: Дослідновидавничий центр НТШ у Львові, 2008. — С. 128-162; Білинська О. “Вікно” у ренесансний Львів // Записки НТШ. Т. ССCLV. Праці Комісії архітектури та містобудування. — Львів: Дослідно-

видавничий центр НТШ у Львові, 2008. — С. 163-183. **20.** Скоп П. Впливи європейського маньєризму на творчість українських митців XVII ст. // Додаток до збірника “Проблеми збереження, консервації і реставрації музейних пам’яток історії та культури”. Бюлетень 2 (8). — Грудень. — 2006. — С. 22-27. **21.** Казанцева Т. Кам’яниця № 28 на пл. Ринок у Львові. Матеріали натурних досліджень і пропозиції з реконструкції // Вісник Інституту “Укрзахідпроектреставрація”. Ч. 16. — Львів: Інститут “Укрзахідпроектреставрація”, 2006. — С. 91-112; Рибчинський О. Принципи формування барокових кронштейнів львівських кам’яниць // Вісник Інституту “Укрзахідпроектреставрація”. Ч. 16. — Львів: Інститут “Укрзахідпроектреставрація”, 2006. — С. 122-143.

Annotation

Halyna Horunzha. Ornamentation study of architecture Eastern Galicia of the XVI–XVIII centuries in Ukrainian historiography. This article analyzes the main studies of Ukrainian art critics who have called for disclosure of stylistic features and symbolic ornamentation of architecture in Eastern Galicia of the XVI – XVIII centuries. Pointed out in the main studies which was carried out comparative analysis of style and mutual influences of different cultures, reflected in the architectural ornamentation of Eastern Galicia.

Key words: historiography, the Ukrainian art, stylistic features, architectural ornaments.

Аннотация

Галина Хорунжа. Исследование орнаментики архитектуры Восточной Галичины XVI–XVIII вв. в украинской историографии. В статье проанализированы основные исследования украинских искусствоведов, которые обращались к изучению стилистических особенностей и символики орнаментики архитектуры Восточной Галиции XVI – XVIII вв. Выделены основные исследования, в которых был осуществлен анализ стилистики и взаимовлияний различных культур, отраженных в орнаментике архитектуры Восточной Галиции указанного периода.

Ключевые слова: историография, украинское искусствоведение, стилистические особенности, орнаментика архитектуры.